Герберт Дж. Велз

НЕДОСВІДЧЕНИЙ ДУХ

The Story of the Inexperienced Ghost

Переклав з англійської Майк Йогансен

Сцену, при якій Клейтон розповідав свою останню байку, я згадую дуже живо. Сидів він мало не ввесь час у куточку старовинної лави коло широкого відкритого каміну; Сандерсон сидів поруч його й курив брозлівську череп'яну, що носить його ім'я. Був також Івенс і Віш, чудо серед акторів, ще й дуже скромна людина. Ми всі поприходили до Мермед-клубу цього суботнього ранку, окроме Клейтона, що вже був мав там тієї ночі — це і дало йому зачіпку для його оповідання. Ми були грали в голф, аж поки не стало поночі, потім ми пообідали й були в отім спокійнім, доброзичливім настрої, в якім люди можуть слухати байок. Коли Клейтон почав, ми, ясна річ, думали, що він бреше. Можлива річ, що він-таки й справді був брехав — про це читач швидко зможе сам судити незгірш від мене. Він, щоправда, почав так, наче розповідаючи факт, але нам здавалося, що це просто була його вічна неминуча манірність.

"Я кажу, — сказав він, довго дивившись на фонтан іскор з поліна, що розворушив Сандерсон, — бачите, я був тут сам останньої ночі, ви чули?"

"Коли не рахувати прислуги", — сказав Віш.

"Яка спала в другому корпусі, — одказав Клейтон, — так. Так от..." Він посмоктав свою сигару, помалу, наче він ще вагався зробити своє признання.

Потім він сказав зовсім спокійно:

"Я зловив духа".

"Зловили духа, справді? — сказав Сандерсон. — Де ж він?"

Івенс, що надзвичайно шанує Клейтона і був тижнів з чотири в Америці, гукнув:

"Спіймали духа, справді, Клейтон? Оце діло! Розкажіть нам усе, як було".

Клейтон обіцяв розповісти і попрохав зачинити двері.

Він подивився на мене, наче прохаючи вибачення.

"Ніхто, звичайно, не підслухує, але нам не слід лякати нашу добру прислугу тим, що тут з'являються якісь духи. Тут забагато темряви й дубової обшивки, щоб жартувати з цим. Та це, бачите, був не постійний привід. Не думаю, щоб він прийшов хоч коли-небудь знову".

"Тобто ви його не затримали?" — сказав Сандерсон.

"У мене не вистачило мужности", — сказав Клейтон.

"Дивна річ", — мовив Сандерсон.

Ми посміялися, а в Клейтона був трохи кислий вираз.

"Гаразд, — сказав він з дуже слабим проблиском усмішки, — але факт той, що то справді був дух, і я цього певний як того, що я з вами оце зараз балакаю. Я не жартую. Я маю на увазі саме те, що кажу".

Сандерсон глибоко смоктав свою люльку, дивлячись одним червонуватим оком на Клейтона; потім він випустив тоненький струмінь диму, красномовніший від усяких слів.

Клейтон не звернув уваги на це. — "Це найхимерніша річ, що мені колись була. Ви знаєте, я зроду не вірив у привиди, чи щось подібне, зроду-звіку; коли ж раптом я загнав одного в куток, і все діло було в моїх руках".

Він замислився глибше, дістав і почав протикати другу сигару якимсь чудним маленьким шильцем...

"Ви балакали з ним?" — спитав Віш.

"Протягом, мабуть, однієї години!"

"Балакучий?" — спитав я, приєднуючись до скептиків.

"Бідний хлопець був у біді", — сказав Клейтон і нахилився над своєю сигарою, з малесенькою ноткою докору.

"Плакав?" — спитав хтось.

Клейтон дуже реалістично зітхнув, згадуючи, як воно було. "Боже, — сказав він. — Так, — потім додав: — Сердешний хлопець!"

"Так!"

"Де ви його вдарили?" — спитав Івенс, старанно демонструючи свій найкращий американський акцент.

"Я ніколи не гадав, — сказав Клейтон, — яка то нещасна штука може бути такий собі дух", — і він знову помучив нас трохи, поки шукав у кишені сірників, запалив сигару й закурив.

"Я був у вигіднім становищі", — висловився він нарешті. Ми всі мали часу вдосталь.

"Характер, — сказав Клейтон, — завше зостається той самий, хоча б сама істота і позбулася тіла. Це факт, що ми його частенько забуваємо. Люди з певною силою й упертою волею, мабуть, стають привидами з певною силою й упертістю волі — більшість духів, що з'являються як привиди, мабуть, маніяки й уперті як ішаки, бо вертаються знов і знов на те саме місце. Але це сердешне створіння було не таке".

Він звів очі, вираз їх був трохи гумористичний, і обвів поглядом кімнату. "Кажу, — сказав він, — як це не чудно, а це чистісінька правда. З першого погляду я побачив, що він плохенький".

Він підкреслив речення з допомогою сигари.

"Я зустрів його, знаєте, у довгім коридорі. Він стояв до мене спиною, і я бачив його перший. Я з першого погляду впізнав, що це привид. Він був прозорий і білуватий; крізь його груди я саме міг бачити маленьке віконце край коридору. І не тільки його тіло, а й постава відразу здалися мені кволими. В його, бачите, був такий вигляд, наче він абсолютно не знає, що йому робити. Одну руку він притулив до дубової обшивки, а другою махав коло свого рота. Отак!"

"Яке в його було тіло?" — спитав Сандерсон.

"Худорляве. Ви знаєте, бувають у молодих людей потилиці з двома довгими кістками вдовж, отут і тут! Маленька вульгарна голова, рідке волосся, негарні вуха. Плечі вужчі, ніж стегна, низький комір, короткий піджак з магазину готових костюмів, штани як матня і обтріпані знизу.

Побачив він мене ось так: я дуже спокійно піднявся східцями, я не мав з собою світла — свічки стоять на столі в сінях, а тут оця лямпа — я був у своїх нічних пантофлях і побачив його, ідучи нагору. Я спинився ураз — коли його побачив. Мені не було страшно анітрохи. Мені здається, що в таких випадках лякаєшся куди менше, ніж можна б уявити собі попереду. Я тільки здивувався й зацікавився. Я подумав: далебі! Нарешті тут з'явився привид! А я не вірив у привиди протягом останніх двадцяти п'яти літ".

"Гм", — сказав Віш.

"Здається, я не дійшов до ґанку на один момент, коли він спостеріг, що я був там. Він прикро до мене повернувся, й я побачив обличчя молоденького хлопця, м'який ніс, ріденькі, маленькі вуса, кволе підборіддя. Так ми один момент стояли — він дивився на мене через одне плече — і дивились одне на одного. Тоді він, видима річ, згадав своє високе призвання. Він повернувся зовсім, вип'яв своє обличчя, звів угору руки, розчепірив пальці, от як звичайно привид, — і пішов на мене. В цю мить його спідня щелепа опустилася, й він зробив отаке тоненьке, протяжне "Бу-у". Ні, це не було таки страшно аніяк. Я оце був пообідав, я був випив пляшку шампанського і, на самоті бувши, дві чи три — може, навіть чотири чи п'ять шклянок віскі, отже, я був твердий мов та скеля і злякався не більше, як коли б мене напала зелена жаба. — "Бу-у, — сказав і я. — Нісенітниця! Вам тут не місце. Що ви тут робите?"

Я міг бачити, як він знітився: "Бу-у", — сказав він.

"Буу-уу! Хай мене повісять! Ви член клубу? — спитав я і, саме щоб показати, що мені на нього тьху! я пройшов через край його тіла й налагодився засвітити свічку.— Ви член клубу?" — повторив я, дивлячись на нього збоку.

Він посунувсь трішки, так, щоб випростатись від мене, і його поводження зробилось ніякове. — "Ні, — сказав він, одповідаючи на невпинний запит моїх очей. — Я не член клубу — я привид!"

"Так, добре, але це ще не дає вам права на вхід до Мермед-клубу. Може, тут є хто-небудь, кого ви хочете бачити, чи що?" І, працюючи якмога акуратніше, щоб він не узяв безпечність від віскі за розгубленість чи переляк, я засвітив свічку. Я повернувся до нього з свічкою в руці. "Що ви тут робите?" — сказав я.

Він опустив руки й припинив своє букання; він стояв, прибитий і незграбний дух плохенького, дурненького, розгубленого молодого чоловіка.

"Я появляюсь тут", — сказав він.

"Вам тут абсолютно нема чого робити", — сказав я спокійним голосом.

"Я привид!" — сказав він, ніби боронячись.

"Може, воно й так, але вам ніяк не виходить тут появлятись. Це є порядний приватний клуб; люди часто спиняються тут з няньками й дітьми, і, ходячи отак необачно, ви легко можете натрапити на якесь сердешне малятко й перелякати його на смерть. Я гадаю, ви про це не подумали?"

"Ні, сер, — сказав він. — Я про це не подумав".

"Ви повинні були подумати. Ви не маєте ніякого відношення до цього місця, чи так? Вас не вбили отут, чи щось подібне?".

"Ні, сер; але я гадав, що як це місце старе і тут є дубова обшивка..."

"Це не є аргумент!" — я подивився на нього суворо.

"Те, що ви прийшли сюди — це прикре непорозуміння, — сказав я в тоні дружньому, але навчальному. Я зробив, наче я шукаю сірників, і подивився на нього відверто. — На вашім місці я не став би чекати, поки заспівають півні. Я б зник негайно!"

У нього був дуже збентежений вигляд. — "Справа в тім, сер..." — почав він.

"Я б зник!!" — сказав я суворо, не даючи йому висловитися.

"Справа в тім, сер, що... до деякої міри... я не можу!"

"Ви не можете?"

"Ні, сер. Я забув одну штуку. Я прив'язаний до цього місця з півночі вчора, я ховався в шахвах порожніх спалень і тому подібне. Я збився з пантелику. Я раніше ніколи не появлявся, і воно, здається, вискочило в мене з пам'яти".

"Вискочило з пам'яти?"

"Так, сер. Я пробував декілька разів, і в мене нічого не виходить. Я забув якусь подробицю і не можу повертатися назад".

Це на мене, бачите, вплинуло. Він дивився на мене так принижено, що я нізащо в світі не міг далі держатися того чванливого тону, що я був прибрав спочатку. "Чудна річ! — сказав я, і в цей момент мені здалось, наче хтось ходив внизу. — Зайдіть до мене в кімнату й розкажіть мені про це докладніше, — сказав я. — Я поки що нічого не розумію". І я попробував взяти його за рукава. Але. звичайно, можна було б з таким самим успіхом ухопити струмінь диму! Я, здається, забув нумер своєї кімнати, в усякім разі, я пригадую, що заходив у декілька спалень —

щастя, що я був сам-самісінький у всім корпусі — поки я побачив свої речі.

"Ми прийшли, — сказав я і сів у крісло. — Сідайте й розкажіть мені все про це діло. Мені здасться, що ви потрапили в гаспидські невигідне становище, старий друже!"

Отже, він не схотів сісти, він сказав, що з більшою охотою він буде літати взад і вперед по хаті, коли я нічого не маю заперечити. Так він і зробив, і скоро ми вв'язались у довгу й серйозну розмову. Під цей час, бачите, деяка частина віскі з содою вже випарувала з мене, і я почав трохи розуміти, в яке химерне й надзвичайне діло я оце встряв. Він був, був тут, напівпрозорий — звичайний і типовий привид, беззвучний, окроме тіні свого голоса — він шурхав взад і вперед по цій затишній, чистенькій, завішаній китайськими куртинами старій спальні. Можна було бачити крізь нього блиск мідних підсвічників, одблиски на мусян-жовій решітці каміну, куточки облямованих гравюр на стіні, і він розповідав мені за своє маленьке, мізерне життя, що недавно скінчилось на землі. Його фізіономія не мала вигляду надзвичайної чесности, то так, але, бувши прозорим, він, звичайно, не міг ховати правду...

"Як?" — сказав Віш, раптом схоплюючись у кріслі.

"Що?" — сказав Клейтон.

"Як-то — бувши прозорим, не міг ховати правду? Я не розумію", — сказав Віш.

"Я теж не розумію, — сказав Клейтон з колосальною впевненістю в голосі. — Але воно так, я вас запевняю. Не думаю, щоб він хоч на крихту одступив від просто-таки біблійної правди. Він розповів мені, як його вбито — він зійшов униз у льохи під Лондоном подивитись, де утікає газ, і казав, що він був старшим учителем англійської мови в одній Лондонській приватній школі, коли це сталося".

"Бідне!" — сказав я.

"Отак я й собі подумав, і чим більше він казав, тим більше я це думав. Такий він був нікчемний у житті й нікчемний поза ним. Він казав про свого батька й матір, про свого принципала. І про все, що мало для нього якесь значіння в житті, і про все погано. Він був занадто чутливий, занадто нервовий, ніхто з них, мовляв він, не оцінив його як слід, не розумів його, як треба. Здається, в нього зроду не було в житті справжнього друга, він ні в чім не мав успіху. Він уникав спорту й провалювався на іспитах. — Буває отаке з людьми, — казав він, — варт мені було ввійти в екзаменаційну кімнату, чи що, і вже мені здавалось, що все пропало. Він був заручений, очевидно, теж з якоюсь зверхнервозною особою — коли необачність з утечею газа поклала край його ділам. "Де ж ви тепер? — спитав я. — Чи не в..."

Він не дав мені ясних відомостей у цій справі.

В мене залишилося вражіння непевного, посерединного місця, спеціяльно для душ занадто невизначених щодо таких певних речей як гріховність чи святість. Я не знаю. Він був занадто егоїстичний і неуважний, щоб дати мені ясне поняття про те місце, ту країну, що є потойбіч усього сущого. Де б він не був, він, здається, потрапив у товариство споріднених душ, духів плохеньких роззяв , як-от він сам, що були проміж себе на "ти", і в них було багато балачок про те, щоб "являтися" і тому подібне. Так, "являтись" здавалось їм надзвичайною пригодою, і більшість з них ввесь час про це базікали. Отак підготований, бачите, він прийшов.

"Ну дійсно!" — сказав Віш, звертаючись до вогню.

"Таке вражіння зосталося в мене, як хочете, — сказав Клейтон скромно. — Можливо, звичайно, що я був у трохи некритичнім стані, але таке було вражіння від усієї його особи. Він пурхав ото взад і вперед, і його тоненький голосок балакав без краю про його мізерне "я", і хоч би

одно слово було ясне, тверде, послідовне з початку до кінця. Він був ще плохіший, дурніший і безцільніший, ніж якби він був насправді живий. Але, в такім разі, я вам скажу, його не було б отут у моїй спальні — якби він був живий. Я б його викинув геть!"

"Звичайно, — сказав Івенс, — бувають отакі бідні смертні".

"І вони з таким самим успіхом можуть являтись, як привиди, як і всі ми", — погодився я.

"Єдине, що ніби було в його подібного до мети, — це той факт, що він не міг видертися з цього світу. Неприємна історія, в яку він устряв з своїм "появленням", страшенно його гнітила. Йому розповідали, що це надзвичайно сенсаційне діло, він на це сподівався, і що ж! Ще одна невдача до довгого списку його попередніх невдач! Він казав, що він сам — одна самісінька халепа. Він казав, і я цілком цьому вірю, що він не брався ні разу за що-небудь, щоб не зробити все догори ногами, і, мабуть, що й вовіки-віків так з ним буде й надалі. Хіба що, може, якби йому співчували... Він тут спинився і деякий час дивився на мене. Він сказав, що, дивна річ, але ніхто ніколи досі не виявляв до нього такої симпатії, як я. Я одразу побачив, куди він гне, вирішив ураз його здихатись. Може, я свиня, але бути "єдиним справжнім другом", довіреною душею цих егоїстичних плохут, чи живих, чи духів, — це повище моїх фізичних сил. Я узявся до справи прикро.

"Не сушіть собі голови над цими питаннями, — сказав я. — Вам треба зробити одне — вибратись з цього діла. Підтягніться й спробуйте".

"Я не можу", — одповів він.

"Спробуйте!" — сказав я. І він спробував.

"Спробував! — сказав Сандерсон. — Як?"

"Паси", — сказав Клейтон.

"Паси?"

"Складна система жестикуляції й пасів руками. Отак він прийшов і так він мав вибратись назад. Боже! яка мені була морока!"

"Але як могла будлі-яка система пасів?.." — почав я.

"Дорогий друже, — сказав Клейтон, повертаючись до мене й кладучи сильний наголос на деякі слова, — ви хочете, щоб я все пояснив. Я не знаю, як! Все, що я знаю, це те, що треба робити... принаймні, що він зробив кінець кінцем. Бо через страшенно довгий час він зробив паси правильно і зник.

"Чи ви, — сказав Сандерсон, — спостерегли, які паси?"

"Так, — сказав Клейтон і ніби замислився. — Це була страшенно химерна річ, — сказав він. — Ми були вдвох, я і цей розпливчастий привид у цій мовчазній кімнаті в оцім мовчазнім порожнім готелі, в оцім мовчазнім місті, в п'ятницю, вночі. Ані звука, окроме наших голосів та його дихання під час, коли він робив паси. Горіли дві свічки — одна коло ліжка й друга на туалетнім столикові — це було все, і час від часу одна чи друга спалахувала високим тонким, здивованим полум'ям на кілька секунд. А тут робилися химерні речі. "Я не можу, — казав він, — я ніколи..." І раптом він сів на маленькому дзиґликові коло ліжка й почав ридати й ридати. Боже, яке воно було змучене і базпорадне.

"Спробуйте підтягтися, взяти себе в руки", — сказав я і спробував хлопнути його по спині... але моя проклята рука пройшла крізь нього. Під цей час я, бачите, вже зовсім не був такий нечувственний, як отам на ґанкові. Я вповні відчував химерність становища. Я згадую, що смикнув руку геть од нього, аж затремтів сам і одійшов до туалетного столика.

"Візьміть себе в руки, — сказав йому я, — і спробуйте". І щоб допомогти йому, я теж почав пробувати й собі.

"Що? — сказав Сандерсон. — "Паси"?

"Так, паси!"

"Але..." — сказав я, під впливом непевної думки, яку сам не міг ухопити деякий час.

"То цікаво, — сказав Сандерсон, стромляючи пальця в свою люльку. — Ви хочете сказати, що оцей ваш привид усунув..."

"Зробив усе, що міг, щоб усунути цей проклятий бар'єр? Так!"

"Він цього не зробив, — сказав Віш. — Він не міг. Інакше ви щезли б теж".

"От, тож-то й є", — сказав я, знаходячи, що моя блудлива думка знайшла собі вираз у словах.

"От, тож-то й є", — сказав Клейтон, глядячи на вогонь замріяними очима.

На коротку мить усі замовкли.

"І нарешті він зробив це?" — спитав Сандерсон.

"Нарешті він це зробив. Мені не легко було його підтримувати, але нарешті він це зробив — і то зненацька. Він був зневірився зовсім, у нас була навіть сцена, і потім він прикро обірвав і попрохав мене повторити всю процедуру поволі, так, щоб він міг бачити. "Я гадаю, — казав він, — якби я міг бачити, я б ураз упізнав би, де я робив неправильно". І він

упізнав. "Я знаю", — сказав він. — "Що ви знаєте?" — спитав я. — "Я знаю", — повторив він. Потім він сказав сварливо: "Я не можу, коли ви дивитесь на мене — не можу та й все; почасти це мені й заваджало увесь час. Я такий нервовий суб'єкт, що ви мене збиваєте з пантелику". Ну, ми посперечались трохи. Ясна річ, я хотів дивитись; але він був упертий як ішак, і раптом я відчув, що стомився як собака; він мене вимотав. "Гаразд, — сказав я, — я не буду на вас дивитись" — і повернувся до дзеркала на гардеробі коло ліжка.

Він почав робити дуже швидко. Я намагався стежити за ним у дзеркало, щоб побачити, що саме було неправильно. Він крутив руками отак і отак, і отак і потім з силою зробив останній жест — ви стоїте випроставшись і одкриваєте обійми, і так, бачите, він стояв. А потім він уже не стояв. Він не стояв. Його не було. Я повернувся від дзеркала до нього. Нічого не було. Я був сам з тремтячими свічками й розгубленими думками. Що сталося? Чи сталось що-небудь? Може, я спав?... І тут з якоюсь абсурдною нотою довершености годинник над ґанком вирішив, що наспів час пробити годину першу. Отак: — Пінг! І я був такий серйозний та тверезий як суддя, все віскі й усе шампанське зникло в безмежному просторі. Химерне почуття, скажу вам, гаспидськи химерне. Химерне! Клянусь Богом!"

Він подивився на попіл від своєї сигари.

"Це все, що було", — сказав він.

"А потім ви пішли спати?" — спитав Івенс.

"А що ж я ще мав робити"?

Я подивився в вічі Вішеві. Нам хотілося поглузувати, але щось таке було, щось було, мабуть, у голосі й поводженні Клейтона, що сковувало наше бажання.

"А щодо отих пасів?" — сказав Сандерсон.

"Мені здається, я міг би їх зараз повторити".

"О!" — сказав Сандерсон; витяг ножа й сів виколупувати сажу з своєї люльки.

"Чого ж ви їх оце не повторите?" — сказав Сандерсон. закриваючи свого ножа так, що він клацнув.

"Я саме це збираюся зробити", — сказав Клейтон.

"Вони не дадуть ефекту", — сказав Івенс.

"Коли б вони дали..." — натякнув я.

"Знаєте, я за те, щоб ви не робили цього", — сказав Віш, витягуючи ноги.

"Чому?" — спитав Івенс.

"Я за те, щоб він не робив", — сказав Віш.

"Але він не запам'ятав їх як слід", — сказав Сандерсон, пхаючи забагато тютюну в свою люльку.

"Все 'дно я проти цього", — сказав Віш.

Ми поспорилися з Вішем. Він сказав, що для Клейтона повторити ці жести було б неначе глумитись з серйозної речі. "Але ж ви не вірите?.." — спитав я. Віш позирнув на Клейтона, що дивився неодривно на вогонь, зважуючи щось у мізкові. "Я вірю, більш як наполовину, в усякім разі, я вірю", — сказав Віш.

"Клейтон, — сказав я, — ви занадто високої марки брехун для нас. Більшу частину ви розповідали добре. Але оце зникнення... гм... не переконує. Скажіть нам, це казка про білого бичка?"

Він подивився, не звертаючи на мене уваги, став на середину килима й став віч-на-віч зо мною. Один момент він замислено дивився на свої ноги, а далі ввесь час його очі були на протилежній стіні; вираз їх був напружений. Він звів обидві руки повільно до рівня своїх очей і почав...

Треба сказати, що Сандерсон масон, член ложі чотирьох королів, що присвячує себе студіюванню і висвітленню всіх теперішніх і давніх масонських таємниць, і поміж учнів цієї ложі Сандерсон не останнє займає місце. Він стежив за рухами Клейтона з особливою якоюсь цікавістю в червонуватих очах. "Непогано, — сказав він, коли Клейтон скінчив, — знаєте, ви дійсно робите все до ладу, Клейтон, як це не дивно. Але ви пропускаєте одну маленьку деталь".

"Так, — сказав Клейтон. — Мені здається, я навіть можу вам сказати, яку".

"Ну?"

"Оцю", — сказав Клейтон і якось чудно зігнув, сплів і розняв руки. "Так".

"Оцього саме, бачите, він не міг правильно зробити. Але як ви...?"

"Більшу частину цього діла, а зокрема, як ви все це вигадали, я не розумію зовсім, — сказав Сандерсон, — але оцю саме фазу я розумію, — він подумав трохи. — Існують серії жестів, зв'язаних з одною галуззю есотеричного масонства. Може, ви знаєте: чи хто-небудь з вас... ні. — Він помислив ще трохи. — Я не бачу нічого в тім, що я покажу вам правильний жест. Зрештою, коли ви знаєте, то знаєте; коли ні, то ні".

"Я не знаю нічого, — сказав Клейтон, — окроме того, що той бідолаха робив цієї ночі".

"Ну нехай", — сказав Сандерсон і дуже старанно поклав свою череп'яну на полицю над каміном.

Потім він дуже швидко зажестикулював руками.

"Так?" — спитав Клейтон, повторюючи жести.

"Так", — сказав Сандерсон і знову взяв у руки свою люльку.

"А тепер, — сказав Клейтон, — я можу проробити все це діло правильно".

Він випростався перед вогнем, що вже загасав, і всміхнувся до нас усіх. Але мені здається, в його усмішці було деяке вагання.

"Коли я почну..." — сказав він.

"Я проти цього", — сказав Віш.

"Пусте, — сказав Івенс. — Матерія — вічна. Невже ви думаєте, що отакий-о фокус міг би втягти Клейтона в царство тіней. Нєє! Ви можете робити це, Клейтон, я цілком того певний, аж поки пальці не одваляться од рук".

"Не думаю, — сказав Віш, підвівся й поклав руки Клейтонові на плечі. — Я вже наполовину пойняв віри вашій історії, і я не хочу, щоб це робилось".

"Боже ж мій, — сказав я, — Віш злякався".

"Так, злякався, — сказав Віш з справжнім чи удаваним напруженням, — я гадаю, що коли він перейде ці рухи правильно, він згине".

"Нічого подібного з ним не буде, — сказав я. — Існує для людей тільки один шлях, щоб вийти з цього світу, й Клейтонові до цього зосталося ще тридцять років. Крім того... отакий дух! Чи ви думаєте?.."

Віш перебив мене своїм рухом. Він вийшов з плутанини наших стільців, став біля столу і стояв там. "Клейтон, — сказав він, — ви дурень".

Клейтон з гумористичним вогником сміху в очах посміхнувся йому в відповідь.

"Віш, — сказав він, — правий, а ви всі помиляєтесь. Я згину. Я дійду до кінця отих пасів, і коли останній змах продзичить у повітрі — престо! — цей килимець буде порожній, у кімнаті всі будуть приголомшені, і пристойно одягнений джентльмен у три з половиною пуди вагою гепнеться в царство тіней. Я певний. Ви теж цього упевнитеся. Я не сперечатимуся більше. Спробуймо це діло".

"Ні", — сказав Віш, ступив до Клейтона і змовк, а Клейтон уп'ять звів свої руки, щоб знову повторити паси духа.

У цей момент ми всі були в напруженому настрої найбільше через поведінку Віша. Ми сиділи всі, звернувшись до Клейтона, принаймні я дивився на нього з якимсь почуттям, тугим і закляклим, неначе від потилиці аж до середини стегон моє тіло зробилось сталеве. І от серйозно й урочисто, зовсім спокійно, Клейтон нахилявся й совав і махав руками й ногами. Коли він наближався до кінця, щось підкочувалось до горла, Щось дзвеніло в зубах. Останній жест, я вже казав, полягав у тім, щоб широко розвести руки, стоячи горілиць. І коли він, нарешті, розмахнувся зробити цей останній пас, я перестав дихати. Це було смішно, ясна річ, але ви знаєте це враження від оповідань про духів. Це

було після обід у химерному старому, напівтемному домі. Чи він, все ж таки?..

Він спинився на одну незабутню мить, з розкритими руками і дивлячись угору, упевнений і світлий у сяйві висячої лампи. Ми переживали цю мить наче століття, потім всі ми немов зітхнули наполовину з безмежним полегшенням, наполовину з заспокойливим: "Ні!". Бо на око — він не пропав. Це все були дурниці. Він розповів дурну історію — і йому пощастило нас майже переконати, тільки й того... і тоді, в цей мент, обличчя Клейтонові змінилося. Воно змінилося, як міняється освітлений будинок, коли раптом загасне в нім світло. Його очі зненацька зробились витріщеними, його усмішка замерзла на його вустах, і він став тихо. Він стояв, легесенько хитаючись. Цей мент теж був, як вічність.

І враз зарипіли стільці, й ми зрушили з місця. Його коліна здали, і він упав перед себе; Івенс звівся й схопив його в обійми...

Нас уразило всіх як громом. З хвилину, я гадаю, ніхто з нас не міг зв'язати двох слів. Ми бачили, але не могли пойняти віри...

Коли я опам'ятався з тьмавої закляклости, я побачив, що стою навколішках перед ним, його жилетка й сорочка були розірвані, і рука Сандерсона лежала на його серці.

Так, простий факт, що був перед нами, міг дуже добре ждати на нашу ласку; ніщо нас не підганяло розбиратись. Він лежав там з годину; він лежить глибоко в моїй пам'яті, темний і надзвичайний аж до сьогодні. Клейтон справді перейшов у царство тіней, що лежить так близько й так далеко від нашого світу, і він пішов туди єдиним шляхом, можливим для простого смертного. Але чи він дійсно перейшов туди через те, що повторив жести Духа, чи його ударила апоплексія всередині дурної байки — як нас хотів запевнити коронер — це не мого суду діло; це одна з тих не з'ясованих загадок, що мають зоставатися невирішені, поки не буде загального розв'язання всіх речей. Все, що я запевне знаю, це те, що в

той самий момент, у ту саму мить, як він закінчив ці паси, він змінився, схитнувся й упав долі перед нами — мертвий!

Примітки

Оповідання Герберта Джорджа Велза (або Уеллса) "The Story of the Inexperienced Ghost" було вперше опубліковано в "Strand Magazine" у березні 1902 року.

Український переклад під назвою "Недосвідчений дух" вперше надруковано у журналі "ВАПЛІТЕ", № 2, 1927 р., у статті "Аналіза фантастичного оповідання", де переклад додавався до докладного аналізу побудови цього оповідання. Переклад і аналіз написав Майк Йогансен. 1928 року переклад з аналізом були надруковані в книзі Майка Йогансена "Як будується оповідання. Аналіза прозових зразків".

Прочитати йогансенівський аналіз "Недосвідченого духа" Герберта Велза можна у виданнях: "ВАПЛІТЕ", № 2, 1927, стор. 151-162; "Майк Йогансен. Як будується оповідання", Харків, "Книгоспілка", 1928, стор. 93-110; "Майк Йогансен. Вибрані твори", Київ, "Смолоскип", 2001, стор. 434-448.

В оформленні обкладинки даної публікації використано ілюстрацію до оповідання Г. Дж. Велза "Недосвідчений дух", що її нарисував художник Ф. Дж. Мурсом (F. G. Moorsom).